

Nr 21

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1974: 1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till folkhögskolor jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1974: 1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) har Kungl. Maj:t under punkterna G 8—G 10 (s. 409—424) föreslagit att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till Bidrag till driften av folkhögskolor ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.,
2. till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.,
3. till Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor ett reservationsanslag av 2 450 000 kr.

Motionerna

1974: 114 av herr Henmark (fp) vari hemställs att riksdagen beslutar

1. att anslaget för försöksverksamhet med ökad lärartäthet för handikappade elever förvandlas till förslagsanslag,
2. att relationstalet vid beräkning av lärartätheten för undervisning av gravt rörelsehindrade och studerande med dubbelhandikapp sätts till 4,0,

1974: 296 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp, c, m) vari hemställs att riksdagen vid behandlingen av förslagsanslaget Bidrag till driften av folkhögskolor beslutar anslå ett med 200 000 kr. förhöjt belopp som ger folkhögskolorna rätt att ta i anspråk lärartimmar inom den tilldelning som nu gäller för skolorna för samordningstjänster inom vuxenutbildningen,

1974: 756 av fru Marklund m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen vid behandlingen av förslagsanslaget Bidrag till driften av folkhögskolor beslutar om sådan samplanering eller konsulentverksamhet inom vuxenutbildningen som föreslagits av skolöverstyrelsen och härför anvisar 200 000 kr.,

1974: 1046 av herrar Karlsson i Mariefred (c) och Korpås (c) vari hemställs att riksdagen begär att 40 ordinarie ämneslärartjänster nyinrättas vid de statsunderstödda folkhögskolorna under budgetåret 1974/75,

1974: 1047 av herr Karlsson i Mariefred m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen för möjliggörande av den i motionen angivna formen av samplaneringsfunktioner inom vuxenutbildningen till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1974/75 anvisar ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 200 000 kr. förhöjt förslagsanslag,

1974: 1381 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp, s, c, m) vari hemställs att riksdagen beslutar ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande dimensionering och lärartäthet,

1974: 1382 av herr Korpås m. fl. (c, fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att timlärare vid folkhögskola med viss omfattning av undervisningen och viss kontinuitet i anställningen får räkna in handledning av studiecirkel i den undervisning för vilken lön utbetalas med statsbidrag genom skolan,

1974: 1387 av fru Marklund m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen med avslag på förslag i statsverkspropositionen om en dimensionering av verksamheten vid Samernas folkhögskola till 3 110 elevveckor beslutar att låta frågan om kursvolym stå öppen tills vidare,

2. att relationstalet 4,0 för lärartäthet fastställs för såväl slöjd- som språkundervisning.

Utskottet

Statsbidrag enligt kungörelsen (1966: 758) om statsbidrag till driftkostnader för folkhögskolor (ändrad senast 1972: 636) utgår till totalt 108 folkhögskolor. För att utreda vilken roll folkhögskolan kan och bör spela i kulturliv och utbildningssamhälle har tillkallats en särskild utredning, folkhögskoleutredningen. Utredningen skall bl. a. pröva frågan om avvägningen mellan kortare och längre kurser, göra en bedömning av filialfolkhögskolor och dagfolkhögskolor samt diskutera vilka uppgifter folkhögskolan kan fylla i ett system med återkommande utbildning.

Vid folkhögskolorna finns inrättade totalt 506 ordinarie ämneslärartjänster. Antalet är oförändrat sedan budgetåret 1971/72 och skolöverstyrelsen har i sin anslagsframställning för nästa budgetår föreslagit att ytterligare 40 icke-ordinarie tjänster byts ut mot ordinarie. Kungl. Maj:t har inte biträtt förslaget. Med hänsyn till att en utredning beträffande folkhögskolorna nu pågår ansluter sig utskottet till Kungl. Maj:ts ställningstagande. Utskottet avstyrker sålunda yrkandet i motionen 1974: 1046, vilket yrkande innebär bifall till skolöverstyrelsens förslag.

I sin anslagsframställning har skolöverstyrelsen föreslagit att varje folkhögskola skall ges möjlighet att omvandla lärartimmar inom den tilldelning som nu gäller för skolan till samordningstjänster inom vuxen-

utbildningen. Skolöverstyrelsen har vidare föreslagit att för varje inom lärartilldelningsramen omvandlad timme för samplanering eller konsulentverksamhet statsbidrag skall utgå för en lärartimme. Överstyrelsen har beräknat totala omvandlingsbehovet till ca 7 000 lärartimmar. Hälften härav förutsätts kunna tillgodoses inom befintlig tilldelning av lärartimmar och återstoden genom en resursförstärkning på 200 000 kr. Kungl. Maj:t har inte biträtt skolöverstyrelsens förslag.

I motionerna 1974: 296, 1974: 756 och 1974: 1047 föreslås att 200 000 kr. anvisas för genomförande av skolöverstyrelsens förslag.

Då det är angeläget att få till stånd en så bra samplanering som möjligt mellan olika former av vuxenutbildning bör olika vägar prövas i sådant syfte. Utskottet föreslår därför att 200 000 kr. anvisas för försöksverksamhet med samordningstjänster i enlighet med skolöverstyrelsens förslag.

Övningslärarna som tjänstgör vid folkhögskolor undervisar företrädesvis i estetiska ämnen. Dessa lärares fackkunskaper och erfarenheter av vuxenundervisning kan vara av stort värde då det gäller att utveckla det kulturellt inriktade folkbildningsarbetet. Med hänsyn härtill har departementschefen tillstyrkt förslag från skolöverstyrelsen om att innehavare av tjänst som övningslärare skall få möjlighet att inräkna handledning av studiecirkel i sin undervisningsskyldighet. Utskottet har inte funnit anledning till erinran häremot. Yrkandet i motionen 1974: 1382 kan utskottet inte tillstyrka.

Sedan budgetåret 1969/70 har medel anvisats för försöksverksamhet med ökad lärartäthet för handikappade elever vid folkhögskolorna. För denna försöksverksamhet har för innevarande budgetår utgått 500 000 kr. Kungl. Maj:t beräknar oförändrat belopp för nästa budgetår.

I motionen 1974: 114 erinras om att handikappverksamheten vid folkhögskolorna successivt ökat och att skolöverstyrelsen räknar med att den kommer att öka ytterligare. Motionären önskar därför att riksdagen skall fatta beslut om nya regler för bidrag till ifrågakarande verksamhet.

Folkhögskolcutredningen har fått i uppdrag att utvärdera de hittills inom folkhögskolan särskilt gjorda insatserna för olika grupper av handikappade elever. Utskottet anser det angeläget att den nu pågående försöksverksamheten med ökad lärartäthet tills vidare kan fortsätta, men är inte berett att ta ställning till frågan om en utvidgning av densamma förrän resultatet av den förutnämnda utvärderingen finns tillgängligt. Utskottet tillstyrker sålunda Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av 500 000 kr. för fortsatt försöksverksamhet och föreslår att riksdagen avslår motionen 1974: 114.

Finska folkhögskolan i Sverige, som är inrymd i folkskoleseminariets tidigare lokaler i Haparanda, har som huvudman Riksförbundet Finska föreningar i Sverige. Skolan startade innevarande läsår och har ca 40

elever. Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om extra statsbidrag till denna folkhögskola.

Samernas folkhögskola i Jokkmokk startade sin verksamhet år 1942 med uppgiften att bereda sameungdomar möjligheter till förbättrad grundutbildning, ökad kännedom om samenäringarna och samekulturen samt aktuell orientering om det svenska samhället. Fram till år 1968 tog skolan endast emot samiska elever. Huvudman för skolan var vid starten Svenska missionssällskapet Kyrkan och Samerna. Huvudmannskapet övergick i maj 1972 till Stiftelsen Samernas folkhögskola, vilken bildats av Jokkmokks kommun, Svenska samernas riksförbund (SSR) och Same-Ätnam. Läsåret 1972/73 tog skolan i vinterkurserna emot sammanlagt 74 elever, varav 33 samer. Dessutom arrangerades ett antal kortare kurser.

På grundval av förslag som lagts fram av sameutredningen i betänkandet Samernas folkhögskola (Ds U 1973: 2) behandlas i propositionen 1974: 1 frågan om det fortsatta statliga stödet till Samernas folkhögskola.

Sameutredningen har utgått från att garantier för folkhögskolans fortbestånd bäst skapas genom att skolan dimensioneras för 100 elever och en verksamhet under 34 elevveckor, dvs. för sammanlagt 3 400 elevveckor. Enligt utredningens beräkningar skulle en ökad volym av verksamheten medföra ett intensivare utnyttjande av resurserna varigenom årliga driftunderskott skulle kunna undvikas. Vid sidan av grundkursen bör enligt utredningen utrymme kunna ges bl. a. åt en specialkurs om 34 veckor i samisk och nordisk slöjd med konsthantverk. Kursen skall vara öppen för såväl samiska som andra elever. I fråga om denna specialkurs föreslås i propositionen att statsbidraget skall få beräknas efter en lärartäthet som motsvarar relationstalet 4,0.

Motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 behandlar båda bl. a. frågan om lärartäthet. Motionärerna är ense om att relationstalet 4,0 generellt även bör gälla för undervisningen i samiska språk. I motionen 1974: 1387 yrkas därutöver att samma relationstal skall gälla all undervisning i samisk slöjd.

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att Samernas folkhögskola får goda möjligheter att fortsätta sin verksamhet och vidareutveckla sitt arbete och ser det som positivt att rekryteringen till skolan breddas på sätt som skett under senare år. Utskottet vill stryka under departementschefens uttalande att det är en viktig uppgift för skolan att förmedla kännedom om samernas kultur och levnadsförhållanden till en mycket vid krets, bl. a. genom att söka ytterligare utvidga samarbetet med föreningsliv, folkbildningsorganisationer, skolmyndigheter och kulturinstitutioner. Utskottet vill med anledning av motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 särskilt slå fast att det ankommer på skolans styrelse att i enlighet med folkhögskolestadgans bestämmelser utforma innehållet i verksamhetsprogrammet.

Enligt 4 § kungörelsen om statsbidrag till driftkostnader för folkhögskolor utgår statsbidrag för högst 2,2 lärartimmar för elev och kursvecka, om Kungl. Maj:t ej bestämmer annat för särskilt fall. Utskottet har funnit sig inte böra framföra någon erinran mot att relationstalet för specialkursen i samisk och nordisk slöjd bestäms till 4,0, men är med hänsyn bl. a. till det inom folkhögskolcutredningen pågående arbetet inte berett tillstyrka motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 i vad de avser uppräknat relationstal för även annan undervisning.

Utskottet föreslår — med erinran om förslaget i det föregående om anvisande av 200 000 kr. till viss försöksverksamhet — att under anslagsrubriken Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 135 200 000 kr.

Kungl. Maj:t har under reservationsanslaget Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor, vilket föreslås uppfört med 2 450 000 kr., beräknat medel bl. a. för särskilt statligt stöd även till Samernas folkhögskola i Jokkmokk. Förslaget är motiverat i första hand av att denna folkhögskola bör ses som en riksangelägenhet. Enligt Kungl. Maj:ts förslag bör detta extra bidrag främst utformas som en kompensation för förlorat landstingsbidrag som uppkommer genom att Norrbottens läns landsting fattat beslut om en successiv nedtrappning av landstingets bidrag till folkhögskolorna i Norrbotten — i vad gäller Samernas folkhögskola ned till högst 1 700 elevveckor. Vid beräkningen av ifrågavarande statliga stöd bör man enligt propositionen utgå från dels 3 110 elevveckor, dels landstingets nya bidragsregler. För budgetåret 1974/75 beräknas det statliga stödet, alltså bidrag utöver statsbidraget enligt den förutnämnda kungörelsen, till avrundat 35 000 kr.

Motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 accepterar inte att det extra bidraget begränsas på sätt Kungl. Maj:t förordat. I båda motionerna framställs yrkanden av innebörd att extra bidrag skall utgå för ett obegränsat antal elevveckor.

Det synes utskottet väl motiverat att Samernas folkhögskola kommer i åtnjutande av viss särbehandling i förhållande till det stora flertalet övriga folkhögskolor. Utskottet tillstyrker därför Kungl. Maj:ts förslag om att extra statsstöd skall utgå till skolan. Vad beträffar grunderna för beräkningen av detta extra bidrag anser sig utskottet inte kunna förorda att det skall kunna få utgå för ett obegränsat antal elevveckor. Motionsyrkandena härom avstyrks alltså av utskottet. Olika uppfattningar kan naturligtvis göra sig gällande i fråga om antalet i nu förevarande avseende bidragsberättigade elevveckor. Då Kungl. Maj:ts förslag synes väl avvägt tillstyrker utskottet detta. Ej heller mot den totala medelsberäkningen har utskottet funnit anledning till erinran.

Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av 6 000 000 kr. till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor tillstyrker utskottet.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionen 1974: 1046,
2. att riksdagen med anledning av motionerna 1974: 296, 1974: 756 och 1974: 1047 beslutar om försöksverksamhet med samordningstjänster i enlighet med vad utskottet förordat,
3. att riksdagen avslår motionen 1974: 1382,
4. att riksdagen avslår motionen 1974: 114,
5. att riksdagen beträffande relationstal för bestämning av statsbidrag till Samernas folkhögskola i Jokkmokk bifaller propositionen 1974: 1 och avslår motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 i denna del,
6. att riksdagen med anledning av propositionen 1974: 1 samt med bifall till motionerna 1974: 296, 1974: 756 och 1974: 1047 i vad de avser medelsanvisningen till *Bidrag till driften av folkhögskolor* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 135 200 000 kr.,
7. att riksdagen beträffande grunder för beräkning av extra statsstöd till Samernas folkhögskola i Jokkmokk bifaller propositionen 1974: 1 samt avslår motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 i denna del,
8. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 1 samt med avslag på motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 i vad de avser medelsanvisningen till *Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 2 450 000 kr.,
9. att riksdagen till *Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.

Stockholm den 25 april 1974

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), fru Sundberg (m), herr Karlsson i Mariefred (c), fru Lantz (vpk), fröken Rogestam (c), herrar Nilsson i Norrköping (s), Jonsson i Alingsås (fp), Gillström (s), Svensson i Kungälv (s) och fru Ekelund (c).

Reservationer

1. beträffande *relationstal för bestämning av statsbidrag till Samernas folkhögskola i Jokkmokk* av fru Lantz (vpk) och herr Jonsson i Alingsås (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med »Enligt 4 §» och slutar med »av 135 200 000 kr.» bort ha följande lydelse:

Enligt 4 § kungörelsen om statsbidrag till driftkostnader för folkhögskolor utgår statsbidrag för högst 2,2 lärartimmar för elev och kursvecka, om Kungl. Maj:t ej bestämmer annat för särskilt fall. Kungl. Maj:t föreslår nu att relationstalet 4,0 skall gälla för specialkursen i samisk och nordisk slöjd. Utskottet tillstyrker detta förslag och har därtill funnit sig böra tillstyrka yrkandena i motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 i vad de avser att samma relationstal skall gälla för all undervisning vid folkhögskolan i Jokkmokk i samiska språk och samisk slöjd. Ställningstagandet motiveras av att denna undervisning är lika arbetskrävande som nämnda specialkurs. Beträffande undervisningen i samiska språk vill utskottet därtill särskilt påpeka att många av dem som skall utbildas är vuxna med bristfällig grundutbildning. Därtill kommer att dessa elever ofta har tvåspråkighetens problem.

Utskottets förevarande förslag innebär endast en marginell ökning av de statliga kostnaderna för Samernas folkhögskola i Jokkmokk, men ger ett tillskott som gör skolan bättre rustad för att fullgöra sina pedagogiska uppgifter.

Då utskottets sistnämnda förslag endast medför en begränsad merkostnad budgetåret 1974/75 föreslår utskottet att uppräkningsanslaget Bidrag till driften av folkhögskolor begränsas till förutnämnda belopp av 200 000 kr. för försöksverksamhet med samordningstjänster och att alltså för budgetåret 1974/75 anvisas totalt 135 200 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen beträffande relationstal för bestämning av statsbidrag till Samernas folkhögskola i Jokkmokk med bifall till propositionen 1974: 1 och motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 i denna del beslutar att statsbidrag skall utgå i enlighet med vad utskottet förordat,

2. beträffande *extra statsstöd till Samernas folkhögskola i Jokkmokk* av fru Lantz (vpk) och herr Jonsson i Alingsås (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med »Det synes» och slutar med »till erinran» bort ha följande lydelse:

Utskottet är ense med Kungl. Maj:t om att extra statsstöd bör utgå till Samernas folkhögskola. Utskottet har också förklarat sig vara ense med Kungl. Maj:t om betydelsen av att denna folkhögskola vidareutvecklar sitt arbete och ökar rekryteringsbasen. Vidare erinras om vad sameutredningen anfört beträffande ett intensivare utnyttjande av de fasta resurserna. Med dessa utgångspunkter är det enligt utskottets uppfattning inte lämpligt att för det extra statsstödet fastställa ett regel-

system som kan motverka en utveckling av skolan. Utskottet förordar därför — med tillstyrkan i övrigt av Kungl. Maj:ts förevarande förslag — att antalet elevveckor vid beräkningen av det extra statsstödet inte begränsas på sätt som föreslagits i propositionen. Som följd härav föreslår vidare utskottet att 50 000 kr. beräknas för budgetåret 1974/75 för det extra stödet till Samernas folkhögskola i Jokkmokk och att därför under anslagsrubriken Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor anvisas 2 465 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen beträffande grunder för beräkning av extra statsstöd till Samernas folkhögskola i Jokkmokk med anledning av propositionen 1974: 1 samt med bifall till motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 i denna del beslutar i enlighet med vad utskottet förordat,

dels att utskottets hemställan under 8 vid bifall till yrkandet beträffande hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med anledning av propositionen 1974: 1 samt motionerna 1974: 1381 och 1974: 1387 i vad de avser medelsanvisningen till *Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 2 465 000 kr.,